

Անձանթիսին մէջ այս գեղընկ շիրմատան
 Կը փափագէր նընջել իր մահը՝ Ռինսոն.
 Նընջէ՛ այդանդ. պիտի կըրնաս գինչը հոն
 Կարօտանքի վայրկեաններուդ լուսնին տակ
 Տեսնել բուրգերն ու պարսպներն, այտարակը
 Այն քաղաքին որ վայր եղած քու ծնընդեան
 Կահէ իր ծոց՝ քու սիրելիացըդ դամբան:
 Գինչը է արդ. հողմը, մրմունջ մեռելից
 Կը շընջէ խոտերուն մէջ իրեն կոծ.
 Լուսնի դաշտին մէջ կը յայտնէ բերբ գելդեր.
 Չայն մը տըխուր կը բարձրանայ դէպ ի վեր.
 Ռինսոյի մայրը, նկարներու կըլտն է ան.
 Կը նայի վեր դէպ ի տըխուր Գողգոթեան.
 « Ի՛նչիր, Ռինսո, սրբան խոնաւ, ցուրտ է վեր ».
 Ռինսո սակայն ալ չի լըսեր իր հրաւերը.

Զի ճանաչեր ծայնն անոր,
 Զի հնազանդիր, առջի անգամ, իրեն մօր:
 Արհեստագէտ սիրտ մ'է որ քեզ, ո՞վ բնութիւն
 Կը յանձնուի. մէ, չե՛ս ըզգայ ... անկեղ գուն
 Գեղեցկագոյն ձեւերէդ մին յօրինէ.
 Գոյնը չինէ, ամպին մէջ գինջ գետնդէ.
 Եւ թող ձուլուին պաշտողը հետ պաշտուածին.
 Իտէլային հետ՝ էութիւնն իր անձին.
 Ուրիշներուն ինքն իտէլալը դաւանայ.
 Թող մարմինն ալ գեղդ հոգի
 Երկրներն մէջ բընաւի,
 Եւ մի՛ կըրկերն իր պատմութիւն տըխրական
 Տալով իրեն ձեւ ծաղկան:
 Իմ ցաւիս մէջ, դուն մի՛ Ռինսո, կը տեսնամ,
 Անհատ մը չես, այլ մարդութեան մը համայն
 Խորհրդակներն իրական.

Անոնց որ ծնան հանձար, մեռան ծաղկատակ,
 Որոնց եղաւ յոյս փայլի փառքն ու պըսակ.
 Ամէն երկրէ, ամէն ազգէ հոս եկած՝
 Տես հորիզոնն ի՛նչ բազմութեամբ է խընձ.
 Ըստուերդ, Ռինսո, գանձող ի վեր կը բերէ.
 Ո՛հ ծայնն անոնց մեղամազգիկ եղերդ մ'է
 Որ տըխուրեանմբ անոյ՜ ի՞թեր կը լցնէ:
 Տարբը փոքրիկ որ այնքանեաց եղաւ մահ
 Թէ հանդիպէր Շէքսպիրի՛ ճամբուն վրայ,
 Երկիրն իրեն շաւղէն քալէր պիտ' հըպարտ
 Իր խեղճութեան մէջ ինքնագոհ ու զուարթ,
 Սերընդոյդ պէտ' որ նայն քան գինջ պարեցան:
 Եւ եթէ շերմն որով յոյսերդ պարեցան
 Պատանեկիկ Ռաֆայէլին դէմ գինուէր,
 Երգ մը նուիրուած իր յոյսերուն՝ պիտի թուէր
 Ապրողներուն համար զուարթ ի անգուլմէ:
 Յաւ ծաղրական, անօգուտ:

Դուն կը նընջես աշտարակի մը մօտ հոին
 Որ իրոխտ ռազմեր՝ մեռնալներու աշխարհին
 Մահուան երկար գիշերուն մէջ կը պատմէ.
 Երբ գալ գարուն երգով բոյրով՝ որ քեզմէ
 Պիտի չգըտնեն այսուհեռեւ հիացում,
 Հոս լուսնին տակ մահու գաղտնիք տըխրալի
 Քու ծնողներդ պիտի խորհին երազուն,
 Գինջգմանին մօտ փառապանծ Անցեալի՝
 Եւ դամբանին Ապագայի՝ մը փայլուն:

Հ. Կ. Տ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ

ՀԱՐԻՐԻՆ ԵՒ ԻՐ ԻՐ ՄԱԳԱՍՏԱԹԸ

(Շարուծ. տես էջ 47)

ՄԵՏԱՍԱՆԵՐՈՐԴ ՄԱԳԱՍՏԱԹԸ

السورة

ԷԼ - ՍԱՎԼԻԿԱԴ

(Ապու Զապ գերեզմանատան մէջ քարոզ կը խօսի):

« Կը պատմէ իւ հարեւ պին Համամ, կ'ըսէ. Սրտի
 նեղութիւն կը զգայի երբոր ՍԱՎԼԻ՝ հասցաւ, այն նեւ-
 ղութիւնը փարատելու համար գերեզմանատան այցն-
 լութեան երթալու. նաքըր մտածեցի, ինչպէս որ պա-
 տուէր՝ ալ եղած է: Երբոր հասցաւ մեռելից տեղը, ուր
 հիւանդ ոսկները կ'ամփոփուին, տեսայ ժողովրդեան
 բազմութիւն մը գերեզման փրած՝ մեռել մը լնաղելու
 համար. մտեցայ անեղ իրենց ըրածը տեսնալու, խոր-
 հըրգանելով՝ ո՞վ արեւք (անոնք) ազգայններէն մե-
 ռած է: Ա՛հալը լնաղելն է ցաւակցութեան քացա-
 տութիւններ ըլլալն վերջ՝ հա՛ն ծերունի մը բուրբ
 մը վրայէն կու գայ, զաւազան մը ձեռքը բռնած, իր
 զգեստովը երեսը նանկած, որ խաբարայ մարդու գա-
 ղափար կու տայ, և կ'ըսէ (ծերունի) ...

Արթնցէք, լնամաններ. պատրաստ եղէք. ծոյրեր. լաւ
 ունդարութիւն գրէք, հաշգրտահաններ ինչու համար
 ծերունին լնաղումը զնեզ շարունցներ. մեռելի վրայ
 հող լցնելը զնեզ շահարեցիք. հարեւորութիւն չէք
 տար ժամանակի գծազդպութեանը, և ոչ ալ պատրաստ
 տութիւն կը տեսնաք գերեզման իջնալու. ուրիշին առ-
 տաստաք տեսնալով ձեր աշքերէն արցունք չի թա-
 փուիր, և ժամանակ բոլոր զնեզ շալալայեր. մեկը մեռե-
 լի դապաղին յաղարկաւորութեան կ'ընկերանայ, այլ
 իր սիրտը տունն է. իր ազգականին լնաղման ներկայ կը
 դնուի. այլ իր մտածութիւնը ան է լնէ ինչպէս պիտի
 ձեռք բերէ իրեն ընկած ժառանգութեան մասը. կը
 ձգէ իր սիրելի սերնաւորը որդերու մէջ և իրեն կ'ա-
 ռանձնանայ իր տունը իր քնարով և տաւիղովը. շատ
 կը տրուի արտուածք զնաւեղուն վրայ, այլ ազգակա-
 նաց մահը կը մոռնաք. գծազդպութեան տանն էր լքա-
 նիք, և կարեւորութիւն չէք տար ազգականաց մա-
 լուան. կը ինչպէս լնաղում ժամանակ, երեսի լնէ առ-
 գի փոխուր ձեր աւարտութիւնը ձեր պարեմը ժամա-
 նակ. մեռելին ետեւէն գողողութեամբ կը քալէք. և-
 բանի լնէ չաքելէք այսպէս այն օրը՝ յորում իբր ժառան-
 գութիւն պիտի ընդունէք մեռելին տաքսիւնութիւնը.
 Ներբողներ. լավիաներ պատրաստելու տեղ՝ հագեցնալ
 իզ վաւելք. օրգիւղորդս մեր մը պէս լաւաւ տեղ՝ կ'ըս-
 արի լաւ մարդ ընտրելու. կը զբաղէք. վախճանելոյն
 վրայ չէք մտածեր, և ոչ ալ մահը մտքերեզ կ'ան.

1. Սավա ձէ՛ն, փոքրիկ ըսողք մ'է Ռայի և ՀԱ-
 մատամի մէջանդ:

2. Կ'անհարկէ Ղուրանի խրատը, որ կ'ապստղ ա-
 նոնց որ սրտի նեղութիւն ունենան, աղօթել կամ գե-
 րեզմանատուն երթալ:

ցնէր, կը կորսնէր թէ զուգ մանուանէ ազատագիր և զած կը և մամանակն ալ ապահովութիւն ընդունած էր. կամ ձեր առաջնութեան վրայ վստահացած և կամ մանուած ինտ աշտութիւն ընկելու ապահով էր: Կը միայն, ձեր մտածեցը ուղիղ չէ, և յիշատի պիտի տեսնուք, և երբեք:

Դու որ ինքզինքդ ինչպիսի կը կործան՝

Մինչև երբ ինքզինքդ չի՞մը ընես
Քամուսանքի՝ թու յանցանքներովդ,
Եւ մեզք մեզքի վրայ դիպես:

Ամբօ չեմարեցիք:

Ծերութիւնը չեղի չապառնաց՝

Անոր յանդիմանութիւնը ուղիղ է
Եւ թու անգիտեցողք ալ խուլացած չեն:

Մանր չեղի չմնչեցի,

Քեզի լուր չտուաւ:

Անգործ չե՞ս վախճող գառապարտութենէ՝
Որպէս զի թու անմիջ չող տանիս:

Քանիցս կը մուրթես

Հաղարտութեամբ կը յստիտտես,
Ինքզինքդ գեղեցութեան ինչ տաս՝
Իրբեւ թէ մանր անեմուն չամար չէ:

Մինչև երբ այս վիճակդ մէջ պիտի յարատեսես,
Մինչև երբ պիտի տաղանգեցնեն զքեզ
Իրբեք զորս չեղի ունեցնութիւն դարձուցած ես,
Պահպանութիւններ որ թու վրայ ժողոված են:

Երբոր զԱստուանդ կ'անարգես

Անոր վրայ չող չես ընէր:

Այլ երբոր գործերդ յաղող չեն երթար՝

Ինքզինքդ կը մայեցնես տառնութիւններով:

Երբոր թու ձեռքդ գրած կը տեսնաս

Կը զուարթմանս,

Այլ երբ թու տալեւէդ զողաղ մը կ'անցնի,

Կեցնաւորութեամբ տրամաութիւն կը ձեռնցես:

Բարի անէ՛մը չեղի իրատ տեսած աստեմ մտիկչես ընէր

Եւ չես ուղեր համազուլը արդարութեան:

Մտիկ կ'ընես խաբարդին

Ստախոսին և բամբասողին:

Շէշտութեան ետեւէ կ'ընթատ,

Դարեւ կը լարես (քեզ)՝ անանկութեան (դիմելով):

Կը մանուս գերեզմանի մթնութիւնը

Եւ ոչ ալ կը յիշես ինչ որ անկից վերջ պիտի ըլլայ:

Եթէ բազմը չեղի չծիծաղէր՝

Պիտի չվրդովէր, պիտի չարտանէր՝

Երբոր յանդիմանութիւնը

Քու ցուեկըդ յայտնէր:

Արցունքի տեղ արեւն պիտի թափես աշբերեզ

Երբ գառապարտն օրը տեսնաս՝

Թէ ոչ ազգական ոչ չորեղբայր ոչ մօրեղբայր

Չքեզ կրնան ազատել:

Կարեն թէ զքեզ կը տեսնամ, գերեզմանի մէջ:

Թաղուելու կը տարուիս,

Եւ թու ազգականներդ

Անգղեն աւելի չեղ ծակի մը մէջ զքեզ կը նետին:

Հոն մարմինը երկնցած

Որդանց կերակուր ըլլաւո՞ւ համար,

Ինչուան որ բոլոր կազմութիւնը խաբիւի

Եւ լոր ոսկրները Ձեռն:

Եւ ապա անխուսափելի է

Պատասխանատուութիւնը, երբոր ձգուի

Չեմարե՞ր՝ կրակին վրայ:

Անոր վրային անցնելու համար:

Քանի առաջնորդներ մուլորեցան

Քանի՞ պատուաւոր անմիջ ինքզինութեան մասնուեցան

Քանի՞ գիտուններ տեսնցան

Ըսելով թէ ինքզինը շատ բարձր է:

Այլ, ո՞ւ անմիտ, ձեռք զարկ այն բանին

Որով դառնութիւնը կրնայ զարգանալ:

Կեանքըդ չմնայու վրայ է

Եւ զեւ սողառանիք բաներն ետ չես կեցան:

Աշխարհիս ինչ մի կապարէս:

Թեպետ կակուղ և կեռտ թուի քեզ:

Վասն զի վերջ պիտի խաբուիս՝

Ինչպէս մէկը թուաւոր օձէ մը:

Ինչի թու ամբարտաւանութենէդ:

Մանր չեղի չեղ տաղ կ'իւլէ:

Քու ետեւէդ կը վազէ

Եւ անգարած է անոր վիճակը:

Եթէ բազմը չեղ ճիշդի՞ մի կարտաւան:

Սահէ թու լեզուդ

Եթէ տեսնաս չափէն զուրս կ'իւլէ:

Լեզուն անմեղէն աւելի երջանիկ մարդ չկայ:

Միտմարտ տրամալը

Եւ հաստատ անոր երբոր իր սիրու չեղի կը բանայ:

Դարձան ըրէ իր պետքին:

Այսպէս ընողը յաղողութիւն կ'ունենայ:

Կարտեղիցին վիճակը բարուրէ

Քու ձեռքը կ'ան օգնութեամբը:

Մի տրամիր չեղե՛ք պահանքին վրայ

Մի աշխատիր տաակ գիգելու:

Թող թու վատ բնաւորութիւններդ:

Արթեցնոր ձեռքը առատամեծութեան:

Մտիկ մ'ընէր առատամեծն ըլլալէ զքեզ ետ կեցնողին:

Եւ թաշէ ձեռքը տաակ դիգելէն:

Բարի գործեր չեղի համար թույլէ պատրաստ:

Չգէ ինչ որ չեղի քնատակար է:

Պատրաստելէ անգիտեմալ կեանքը երթալու՝

Ախիցիր հաշիս տալին:

Բարեկամ, այս բանը չեղի կ'ամալուած է:

Խօսեցիր ևս անաւարի:

Երանի այն մարդուն

Որ իմ խօսքերուս մտիկ կ'ընէ և ըստ այնմ կը գործէ:

Ապա իր զօրաւոր բազմովը դիտարկը բացաւ, անե-
րես կերպով մը ողորմութիւն ինքզինու, հոն զանուած
մոլորութիւնը խաբուեցան իրմէն ողորմութիւն տուին
մինչև որ իր դիտարկը բոլորովն լեցուեցաւ, և ապա
իկա իր բարձր տեղէն, ուրախացան իր ընդունած
պարգևներով: Կ'ընէ պատմելէ: Ետեւէ իր զրանցքը
քաշեցի, նա դարձաւ ինչ և ողորմեց: և անա ինքն
Ապու Չայուն է այն վարպետարդին, ըսի իրեն:

Մենչև երբ ո՞ւ Ապու Չայուն,

Այս խաբուութիւններդ կը յաճախես

Ինչ մը որսալու համար:

Եւ զքեզ մեղադրողին կարեւորութիւն չես տար:

Ես (Ապու Չայուն) առանց մաշնալու, և առանց խոր
հերցանելու՝ պատասխանեց:

Մտածե՛ և թու մեղադրութիւնը մէկդի դիր:

Ըսէ ինչ. կրնաս գտնել մարդ մը

Որ կարենայ խումար խաղով խաբել մոլորութիւնը՝

Եւ ինչն այս օրուան օրս:

Ըսի ինչն: Անիկեալ ըլլաւ, ո՞ւ սատանայ, և անպա-
տի մարդ, չկայ մէկը չեղի պէս արտաբանապէս անուշ
և ներքայտէ նեղապարտ, ապա բաժնուեցանք իրարմէ,
ես զեպ ի աք, նա զեպ ի ձախ, ես զեպ ի նարա, նա
զեպ ի ինքս:

Հ. Պ. ԳԱՆՊԱՐԵԱՆ

1. Գրեւէ կ'ակնարկէ Դուրանի մէջ յիշուած կրպ.
կիմ վրայ ձգուած կամուրջը, որուն վրայէն անցնողը
գրկուած է իսկ չանցնողը գառապարտուած: